

V.V.O.
Lid: CareerNet Europe

consulenten: *Frieda Buyse
Roger De Cadt
Marc Magerman
Luc Raskin
Etienne Van Aelst
Frans Van Hoek*

psychologen: *Dr. Jacques Claes
Helena Crockaert*

ANTWERPEN-AARTSELAAR
Tel. (03)870 46 07 • Fax (03)887 10 16

ZAVENTEM
Tel. (02)757 90 24 • Fax (02)757 90 61

LIJIK
Tel. (04)367 83 91 • Fax (04)367 83 00

e-mail: bc.narstenaar@skynet.be

Gereguleerd door de Vlaamse Reguleerder voor de Arbeidsmarkt (Vlaamse Reguleerder voor de Arbeidsmarkt)

Begeleiden
naar

nieuwe opportuniteiten

Wie in schoonheid wil eindigen, neemt ook bij gedwongen vertrek zijn of haar verantwoordelijkheid. Ongeacht de omstandigheden. Soms hoeft het zelfs niet eens tot een breuk te komen. VVO adviseert zowel bij **outplacement, loopbaanplanning, career counselling** als bij **jobbegeleiding van partners en expatriates**. VVO engageert zich verregaand, biedt aantrekkelijke garanties en werkt met een specifieke en gepersonaliseerde aanpak. Contacteer ons tijdig en geheel vrijblijvend.

Office Coffee Service,
een dienstverlening waar wij thuis in zijn!
Meer dan 9.000 klanten zijn daar
het bewijs van!

Onze succesformule:

Dit toestel volledig kosteloos bij U,
inclusief alle nazicht en onderhoud.
U betaalt **enkel** de koffie en de
bijproducten!

Wenst U meer inlichtingen of
een apparaat op proef, aarzel dan niet
ons **vrijblijvend** te contacteren:

M.C.S. N.V. Haachtsesteeuweg 101
B-1820 Melsbroek

Tel. (02) 751.81.54
Fax (02) 751.79.43

200 jaar meesterschap in koffie

Maureen Verhue *

Erik Schokkaert *

Eddy Omey **

De kloof tussen laag- en hooggeschoolden en de politieke houdbaarheid van de Belgische werkloosheidsverzekering: een empirische analyse

Trefwoorden: werkloosheidsverzekering; survey-onderzoek; solidariteit

We stellen de resultaten voor van een enquête waarin wordt gepeild naar de houding van werknemers in de privé-sector tegenover de werkloosheidsverzekering. Er is geen meerderheid te vinden voor een afbouw van de werkloosheidsverzekering, noch voor de recente verstrenging van de toekenningsvoorwaarden. Het principe van de gezinsmodalisering van de uitkeringen wordt wel algemeen aanvaard, net als het voorstel om het recht op een uitkering te koppelen aan een verplichting om zich maatschappelijk in te zetten. Hoger geschoolden zijn minder te vinden voor een uitbreiding van het stelsel en zijn meer voorstander van een restrictief uitkeringsbeleid. Zij beschouwen de uitkeringen waarop zij recht hebben als te laag. Ook bij hogere inkomens is er een positieve bereidheid om te betalen voor een betere verzekeringsdekking.

1. Inleiding

Krijgt een steeds groter gedeelte van de bevolking een afkeer van de welvaartsstaat? Soms wordt aangenomen van wel en daarbij wordt dan in

* K.U.Leuven (Centrum voor Economische Studiën)

* Universiteit Gent (Vakgroep Sociale Economie)

de eerste plaats gedacht aan de werkloosheidsverzekering. Men stelt dat het genereuze Belgische systeem in de huidige arbeidsmarktsituatie niet meer betaalbaar is. Bovendien wordt de politieke houdbaarheid ervan ondermijnd, omdat het verzekeringsprincipe steeds minder speelt. De werkloosheid is sterk geconcentreerd bij lager geschoolden. De hoger geschoolden weten dat zij veel meer moeten bijdragen dan ze ooit zullen terugkrijgen. Het is dan niet meer dan normaal dat hun bereidheid tot betalen afneemt.¹

Dit argument is ongetwijfeld zinvol. Oorspronkelijk vormde de verzekeringsgedachte de basis van de Belgische welvaartsstaat. In de mate dat mensen onzeker zijn over hun toekomstige positie, zullen ze uit eigenbelang bereid zijn aan een verzekeringsstelsel deel te nemen. Een dergelijk stelsel kan weliswaar tot een sterke herverdeling "ex post" leiden (d.w.z. nadat het risico zich heeft voorgedaan), maar verhoogt toch "ex ante" voor iedereen de welvaart, omdat de onzekerheid over de toekomstige inkomenspositie vermindert. Vooral in de werkloosheidsverzekering echter dreigt deze verzekeringsbasis weggeërodeerd te worden. In de mate dat mensen minder onzeker worden over het sociale risico waaraan ze zijn blootgesteld, bijv. ten gevolge van hun positie op de arbeidsmarkt, wordt het immers steeds moeilijker om de systematische transfers ex post vanuit de verzekeringsidee te rechtvaardigen. In dat geval moeten morele principes en altruïsme worden aangesproken om de doorgedreven solidariteit binnen de sociale zekerheid te ondersteunen. Vanuit verschillende hoeken werd dan ook gepleit voor de opbouw van een nieuwe legitimeringsbasis van de sociale zekerheid vanuit deze solidariteitsgedachte.²

Dat er een groot verschil is in de *objectieve* werkloosheidskans van verschillende sociale groepen, is de laatste jaren overtuigend aangetoond.³

- 1 Een analoge vaststelling wordt gedaan door Cantillon e.a. (1996) en door Marx (1996). Het belang van een zekere mate van betrokkenheid van de middenklassen in sociale voorzieningen werd eveneens onderstreept door Andries en De Lathouwer (1996) en door Cantillon (1992).
- 2 Vanuit verschillende hoeken en met zeer verschillende implicaties: Rosanvallon (1995), Cantillon e.a. (1996), Vandenbroucke (1997), Van Parijs (1990).
- 3 Het laatste jaarverslag van de VDAB bevestigt dat de kans op tewerkstelling sterk en op bestendige wijze afhankelijk is van het geslacht, het scholingsniveau en de regio van tewerkstelling. In België zijn de verschillen in werkloosheidsgraad tussen het hoger onderwijs en maximaal lager secundair onderwijs trouwens groter dan in de rest van de Europese Unie. De verschillen in werkloosheidsgraad tussen hoog- en laaggeschoolden zijn bovendien het grootst in de jongste beschouwde leeftijdsgroep (25-34 jaar).

Hierbij werd de aandacht vooral toegespitst op de tweedeling hooggeschoolden-laaggeschoolden: de slechte arbeidsmarktvooruitzichten van een groeiend aantal laaggeschoolde werknemers worden steeds duidelijker en beter zichtbaar, dit in tegenstelling tot de meer hoopvolle perspectieven van de hooggeschoolden. Er is echter minder empirisch materiaal beschikbaar over de vraag in welke mate de hoger geschoolden zich ook *subjectief* van deze situatie bewust zijn en wat de gevolgen zijn voor hun bereidwilligheid ten aanzien van de financiering van de sociale zekerheid. Nog veel minder is geweten over de omvang van hun gevoelens van "solidariteit" ten overstaan van hun minder gelukkige mede-werknemers.

In dit artikel stellen we enkele resultaten voor van een enquête bij een representatieve steekproef van Vlaamse werknemers in de privé-sector. De bedoeling van ons onderzoek bestond er precies in informatie te verzamelen over de subjectieve houding tegenover het systeem van werkloosheidsverzekering. Wij hebben ons bewust beperkt tot de werknemers in de privé-sector. Dit is de groep die bijdraagt voor de werkloosheidsverzekering en voorlopig zelf nog niet werkloos is geworden. We kunnen aannemen dat werklozen zelf meer positief staan tegenover een genereus systeem.⁴ De vragen die we pogen te beantwoorden, zijn als volgt samen te vatten. Is er nog een meerderheid te vinden die het huidige stelsel van werkloosheidsverzekering gunstig gezind is? In welke mate wordt het stelsel van werkloosheidsverzekering in België (nog) gesteund door de beter geschoolden, met lage risico's op werkloosheid? Door welke variabelen wordt hun houding vooral bepaald? Een antwoord op deze vragen is essentieel indien we ervan uitgaan dat een brede maatschappelijke basis een noodzakelijke voorwaarde is voor het voortbestaan van het stelsel van werkloosheidsverzekering op langere termijn.

In het tweede deel bespreken we bondig opzet en uitvoering van de survey en de samenstelling van de steekproef. In deel drie bekijken we de preferenties van de respondenten aangaande de generositeit van de werkloosheidsverzekering in het algemeen en de specifieke kenmerken van het stelsel in het bijzonder. We komen hierbij tot de vaststelling dat

- 4 Zo toont een analyse van BSA-gegevens (British Social Attitudes) aan dat werklozen in Groot-Brittannië significant hogere uitkeringen verkiezen dan niet-werkloze werknemers (1995). In de door ons uitgevoerde enquête werden enkel volledig bijdrageplichtige werknemers bevraagd, dus niet de begunstigden van sociale uitkeringen.

hoger geschoolden minder voor een genereus stelsel te vinden zijn dan laaggeschoolden. In deel vier trachten we deze bevindingen te verklaren. Eerst geven we een overzicht van de mogelijke verklaringsfactoren: individuele kenmerken (kennis van het stelsel, subjectieve werkloosheidskansen, altruïsme), maar ook de wijze waarop de Belgische werkloosheidsverzekering is georganiseerd. Vervolgens brengen we deze verschillende factoren samen in een multivariaat verband. Het vijfde deel besluit.

2. De survey

In de loop van 1996 hebben we in Vlaanderen 765 mensen bevraagd die op het moment van het interview tewerkgesteld waren, hetzij in de privé-sector, hetzij als niet vastbenoemd bij de overheid.⁵ Er werd informatie verzameld over de kennis van de respondenten aangaande werkloosheidsverzekering, over hun opvattingen in verband met de verplichte premie en de uitkeringsniveaus, over hun visie op de organisatie van de werkloosheidsverzekering en op de solidariteit die deze met zich meebrengt, en over hun houding ten overstaan van de huidige werklozen.

De steekproef is representatief ten aanzien van de variabelen geslacht, professionele categorie en opleidingsniveau (een kleine ondervertegenwoordiging van de laagste opleidingsniveaus niet te na gesproken), zoals tabel 1 aantoont. Tabel 2 geeft vervolgens de loonverdeling weer, naar geslacht en beroepsgroep.

5 De survey werd door Dimarso uitgevoerd aan de hand van een door ons opgestelde vragenlijst. Door het gebruik van de Capi-methode (wat betekent dat de respondenten werden bevraagd met behulp van draagbare pc's) kon de non-respons tot een minimum worden beperkt (haast nihil).

Tabel 1. Samenstelling steekproef (in %): steekproefpercentage.

	geslacht		professionele categorie			opleidingsniveau					
	man	vrouw	bediende	kaderlid	arbeider	lagere school	lager sec.	hoger sec.	hoger KT	hoger LT	universitair
man			38,3 (40,2)	15,8	45,9 (59,8)	7,2 (14,9)	22,1 (25,2)	37,5 (35)	16,0 (11)	5,1 (4,3)	12,2 (9,5)
vrouw			65,5 (64,4)	6,2	28,3 (35,6)	6,2 (12,6)	15,1 (18,5)	34,2 (36,4)	33,4 (23,2)	4,8 (3,5)	6,2 (5,8)
totaal	62,1 (60,9)	37,9 (39,1)	48,6 (49,6)	12,32	39,2 (50,4)	6,8 (14)	19,5 (22,6)	36,1 (35,6)	22,6 (15,9)	5,0 (4)	9,9 (8)

Bron cijfers tussen haakjes: NIS, 1996.

Tabel 2. Maandelijks nettoloon (in BEF).

(BEF)	totaal (%)	geslacht		professionele categorie		
		man	vrouw	bediende	kaderlid	arbeider
-19999	1,6	0,2	3,9	1,6	0,0	2,0
20000-29999	7,5	2,1	16,5	6,2	1,1	11,2
30000-39999	16,6	9,9	27,8	16,2	3,2	21,4
40000-49999	28,9	30,6	26,1	27,0	5,4	38,6
50000-59999	19,8	21,7	16,5	24,6	10,8	16,6
60000-69999	12,1	16,0	5,6	14,3	16,1	8,1
70000-89999	7,5	10,3	2,8	8,1	22,6	2,0
90000-119999	4,7	7,2	0,7	1,4	33,3	0,0
120000-139999	0,5	0,8	0,0	0,5	2,2	0,0
140000+	0,7	1,1	0,0	0,0	5,4	0,0
N	758	474	284	370	93	295
totaal (%)	100	100	100	100	100	100

3. De houdbaarheid van de werkloosheidsverzekering in België

Arbeidsmarktstudies tonen ten overvloede aan dat de werkloosheid in Europa in de eerste plaats en steeds meer een probleem is van de laaggeschoolden, die voor hun levensonderhoud in toenemende mate aange-

wezen zijn op de sociale zekerheid.⁶ De groeiende kloof tussen laag- en hooggeschoolden doet een situatie ontstaan waarin een steeds beter te identificeren segment van de maatschappij permanent op hervreiding is aangewezen, terwijl een ander segment steeds meer moet bijdragen.

Tegelijkertijd hebben zich op het gezinsvlak gedurende de laatste decennia een aantal wijzigingen voorgedaan die de relatie tussen materiële behoeften en het optreden van een sociaal risico sterk beïnvloeden.⁷ Werknemers met een hoger opleidingsniveau wonen vaker samen met een verdienende partner en kunnen zo, indien zich een sociaal risico voordoe, terugvallen op het inkomen van die partner. Van dat "geluk" blijft het deel van de bevolking met een lager opleidingsniveau vaak verstoken, doordat hier de gezinsvorm met slechts één arbeidsinkomen frequenter voorkomt. De toenemende financiële zekerheid onder de hooggeschoolden heeft tot gevolg dat die steeds beter in staat zijn om de financiële gevolgen van allerlei sociale risico's op te vangen zonder een beroep te moeten doen op collectieve voorzieningen zoals de sociale zekerheid.

Laten we nu onderzoeken of deze objectieve tendensen de subjectieve bereidwilligheid van de beter geschoolden, van de lagere-risicoklassen, om bij te dragen tot het stelsel van werkloosheidsverzekering, fundamenteel hebben aangetast. Wij beschrijven eerst de preferenties met betrekking tot de graad van bescherming die de werkloosheidsverzekering moet bieden en vervolgens de opvattingen over de wijze waarop die concreet moet worden georganiseerd.

- 6 De groeiende kloof wat betreft de arbeidsmarkt mogelijkheden van laag- ten opzichte van hooggeschoolden is o.m. onderkend door de OESO, die in haar *Jobs Study* van 1994 een volledig hoofdstuk wijdt aan de relatie tussen scholing en arbeidsmarkt.
- 7 Zoals ook blijkt uit CSB-gegevens, komen verschillende gezinsvormen (samenwonend/gezinshoofd, alleenstaand of samenwonend/tweeverdieners) met een andere frequentie voor al naar gelang van het opleidingsniveau. (Zie bijv. Marx, 1996, p. 34. Onder de hoger geschoolden komt het tweeverdienerschap meer dan drie keer zo frequent voor als bij de laaggeschoolden -73,2% t.o.v. 22,4%). Dit wordt ook bevestigd in onze steekproef. Zo is 42 procent van wie slechts lager onderwijs heeft genoten gezinshoofd, terwijl dat 21 procent is bij de universitair geschoolden en 11 procent bij wie niet-universitair hoger onderwijs heeft gevolgd. Naarmate het opleidingsniveau toeneemt, nemen de tweeverdienersgezinnen in frequentie toe (39,6% van wie slechts lager onderwijs volgde, t.o.v. 68% van wie niet-universitair hoger onderwijs volgde en 59% van de academici onder de respondenten).

A. De globale generositeit van het stelsel

In eerste instantie werden de respondenten bevraagd naar hun mening over de hoogte van de socialezekerheidsbijdragen voor werkloosheidsverzekering en over de hoogte van de uitkering waarop ze recht zouden hebben in het geval van werkloosheid. De resultaten zijn weergegeven in tabel 3. Onder socialezekerheidsbijdragen verstaan we hier zowel de wettelijk opgelegde werkgevers- als werknemersbijdragen⁸, die een bepaald percentage vormen, berekend op het brutoloon. Het geheel van uitgaven binnen de sector werkloosheidsverzekering wordt echter eveneens en zelfs in grote mate gefinancierd door middel van speciale bijdragen (zoals de loonmatigingsbijdrage) en fiscale heffingen (zoals de aanvullende crisisbijdrage). Daarenboven werden verschillende speciale bijdragen en heffingen ingesteld ten behoeve van speciale groepen werklozen (bijv. de bruggepensioneerden). Voor al deze bijkomende heffingen is het moeilijk de individuele bijdrage te berekenen, omdat we daarvoor over te weinig informatie beschikken. We hebben ze daarom in onze analyse verwaarloosd. Dit betekent dat de werkelijke kosten van de werkloosheidsverzekering worden onderschat, wat kan hebben geleid tot een overschatting van de werkelijke solidariteit en van de werkelijke bereidheid om te betalen voor werkloosheidsverzekering.

Opvallend is dat, terwijl slechts een kleine minderheid de premie te hoog vindt, meer dan de helft van de ondervraagden de mening zijn toegedaan dat de uitkering waartoe ze gerechtigd zijn, aan de lage kant is. Er is sprake van een licht scholingseffect, dat zich uit in een significant verschil in opvatting bij de academici aangaande het uitkeringsniveau: academici vertonen hier een gelijkaardig antwoordpatroon als de laagst geschoolden.

Om inzicht te verwerven in de preferenties aangaande de generositeit van het werkloosheidsstelsel, werden de respondenten vervolgens verzocht om hun voorkeur uit te spreken over drie verschillende stelsels: het huidige stelsel met de bekende uitkering en bijdrage, een generieuzer stelsel, gekenmerkt door een hogere uitkering en een hogere bijdrage, en een minder genereus stelsel met een lagere uitkering en een corresponderende lagere bijdrage. Deze drie alternatieven worden in tabel 4 kort

- 8 We merken op dat de respondent eerst volledig en correct werd geïnformeerd over de exacte bedragen, zowel betreffende de premie als betreffende de uitkering die hij/zij in het geval van werkloosheid kan verwachten.

Tabel 3. Opvattingen over bijdragen en uitkeringen.

	totaal (%)	opleidingsniveau				
		lager	lager secundair	hoger secundair	hoger KT/LT	universitair
opvatting over bijdrage						
laag	15,4	19,6	15,0	16,4	13,0	15,8
vrij laag	20,7	21,6	18,4	20,8	22,2	19,7
net goed	46,8	41,2	49,7	45,6	48,3	44,7
vrij hoog	12,1	11,8	12,9	11,7	12,1	11,8
hoog	5,2	5,9	4,1	5,5	4,3	7,9
N	755	51	147	274	207	76
opvatting over uitkering						
laag	31,6	44,0	33,3	28,8	27,1	42,1
vrij laag	25,1	28,0	28,6	25,5	21,9	23,7
net goed	34,3	26,0	32,7	35,8	37,6	28,9
vrij hoog	7,5	2,0	4,1	8,0	11,9	3,9
hoog	1,5	0,0	1,4	1,8	1,4	1,3
N	757	50	147	274	210	76

samengevat. De scenario's werden zo concreet en zo correct mogelijk voor de respondenten voorberekend, zodat zij volledig geïnformeerd waren over de bedragen (premie, uitkering) die zouden gelden in elk van de situaties. Bovendien kregen ze correcte informatie over de effecten van de twee alternatieve scenario's op hun eigen bijdrage en uitkering (in absolute termen).

Tabel 4. Bijdragepercentages onder verschillende scenario's.

	basisschema (huidige vervangingsratio)	situatie (2) (hogere vervangingsratio: * 7/6)	situatie (3) (lagere vervangingsratio: * 6/7)
bijdrage (% van brutoloon)	2,22	3,58	1,40

Tabel 5. Preferenties betreffende de generositeit van het stelsel van werkloosheidsverzekering.

	totaal	opleidingsniveau				
		lager	lager secundair	hoger secundair	hoger KT/LT	universitair
minder genereus stelsel	11,7	10,0	4,8	10,0	16,2	20,0
basisstelsel	43,9	26,0	41,4	42,4	50,5	48,0
genereuzer stelsel	44,4	64,0	53,8	47,6	33,3	32,0
N	745	50	145	271	204	75
totaal (%)	100	100	100	100	100	100

De resultaten in tabel 5 leiden tot twee duidelijke conclusies. In de eerste plaats vinden we bij geen enkele groep een meerderheid om over te schakelen op een minder genereus (en minder duur) stelsel, ook niet bij de best opgeleiden. De steun voor het bestaande stelsel blijft, ook onder de beter geschoolden met lagere risico's op werkloosheid, ongemeen groot. Globaal genomen geeft slechts 12% van onze respondenten te kennen dat hij/zij wil overschakelen op een minder genereus systeem. Dit is wellicht het belangrijkste resultaat. Tegelijkertijd is er echter onmiskenbaar een negatief verband tussen het scholingsniveau en de graad van vrijgevigheid die men verkiest. Met uitzondering voor de categorie van de laagst geschoolden zien we de kans dat men kiest voor het meer genereuze stelsel afnemen met het opleidingsniveau en de kans dat men kiest voor een minder genereus stelsel toenemen.⁹

B. De structuurkenmerken van het stelsel

Wij waren ook geïnteresseerd in de opvattingen over de concrete organisatie van het stelsel. Is de bevolking het eens met de geleidelijke verstrenging van de toekenningsvoorwaarden die gedurende de laatste jaren werd doorgevoerd? Hoe staat ze tegenover de gezinsmodulering? En zijn er hier ook verschillen te bemerken naar gelang van het scholingsniveau? In eerste instantie analyseren we de antwoorden op een reeks gesloten opinie vragen. Vervolgens zullen we ons richten op de analyse van antwoorden op een vijftal typische situaties waarbij respon-

⁹ De rangcorrelatie van Spearman bedraagt -0,209 met een significantie van minder dan 1 procent.

denten de afweging moesten maken tussen een behoeftecorrectie en het respecteren van verzekeringsprincipes.

1. Opinievragen

Tabel 6 bevat de antwoorden met betrekking tot de eerste soort, de opinievragen. De antwoorden op deze opinievragen zijn "gezuiverd" voor de invloed van de kennis van het werkloosheidsstelsel, aangezien de respondenten eerst geïnformeerd werden over de Belgische regelingen vóór hen werd gevraagd hierover hun mening te kennen te geven.

- Een eerste belangrijk principe van onze werkloosheidsreglementering stelt dat werklozen bereid moeten zijn een "passende betrekking" te aanvaarden. Deze formulering impliceert dat ze *niet* verplicht worden een betrekking te aanvaarden die *niet* aan hun kwalificaties beantwoordt. Meer dan de helft van de ondervraagden gaat akkoord met dit principe: 61 procent van de ondervraagden vindt dat een werkloze een betrekking moet kunnen weigeren indien die niet overeenstemt met de genoten opleiding (vraag 1) en 68 procent is van mening dat een werkloze een betrekking mag weigeren wegens de afstand tussen woonplaats en plaats van tewerkstelling (vraag 2). In het algemeen wordt het begrip "passende betrekking" door de respondenten dus nogal eng geïnterpreteerd en gaan ze ermee akkoord dat aan de werklozen een zekere vrijheid wordt gegund.
- De vraag rijst dan (en is op het ogenblik in België nog steeds zeer actueel) of en, zo ja, onder welke voorwaarden, de overheid werklozen mag inzetten voor gemeenschapsdienst en/of voor taken ten dienste van gezinnen. Een overweldigende meerderheid (88%) van onze respondenten aanvaardt de idee dat werklozen ingezet kunnen worden voor gemeenschapsdiensten, indien ze daarvoor een bijkomende betaling krijgen (vraag 6). De helft van de ondervraagden vindt dat dit zelfs kan wanneer er geen vergoeding wordt uitgekeerd (vraag 5). Deze frappante bevindingen laten er weinig twijfel over bestaan dat de Vlaamse werknemers werkloosheidsvergoeding koppelen aan de bereidheid om werk te verrichten. Er is nog steeds een zeer sterk arbeidsethos aanwezig.
- Pas afgestudeerden kunnen, na het doorlopen van een bepaalde wachtperiode, zonder bijdragen te hebben betaald, een (lage) wacht-

uitkering ontvangen. We vroegen de respondenten hoe lang volgens hen de wachtperiode moet duren: moet het recht op een uitkering ontstaan onmiddellijk na de studie, na 6 maanden, na 9 maanden (de huidige procedure), na een jaar of helemaal niet (vraag 3)? Meer dan 30 procent van de ondervraagden vindt dat een wachtuitkering een onmiddellijk recht moet zijn; 39 procent vindt 6 maanden een redelijke wachttermijn. Dat laatste is de vroegere regeling. Het nieuw ingevoerde systeem met een wachtperiode van 9 maanden wordt slechts door 15% van de respondenten verkozen.

- Eveneens recentelijk is het recht op een aanvullende uitkering in het geval van onvrijwillige deeltijdse werkloosheid afgeschaft en vervangen door een "behoud van rechten" indien de deeltijdse tewerkstelling een einde neemt en men weer voltijds werkloos zou worden.¹⁰ Slechts een minderheid van de bevolking steunt deze maatregel (vraag 4). Een grote meerderheid (60%) is van mening dat wie onvrijwillig deeltijds werkloos is, recht moet hebben op een supplementaire uitkering.
- In de verzekeringsliteratuur wordt vaak de stelling verdedigd dat het optimale uitkeringsprofiel laag is bij de aanvang van de werkloosheidsperiode (de werkloze aansporend om zijn eigen spaarmiddelen aan te spreken), toeneemt naarmate de duur van de werkloosheid langer wordt, om dan na verloop van tijd opnieuw af te nemen om de prikkel om werk te zoeken te behouden.¹¹ Een grote meerderheid van onze steekproef (69%) is het niet met deze opvatting eens en oordeelt

10 In de jaren negentig onderging het werkloosheidsstatuut van deeltijdse werknemers belangrijke wijzigingen: de geleidelijke afbouw van het oude statuut van onvrijwillig deeltijdse werknemer (K.B. van 3.6.1992 en K.B. van 25.5.1993) en de invoering van deeltijdse werknemers met behoud van rechten (K.B. van 25.5.1993); vanaf 1996 ontvangen onvrijwillig deeltijdse werknemers geen werkloosheidsvergoeding meer. Voor de volledigheid dienen we hieraan toe te voegen dat tegelijk met de invoering van een nieuw stelsel "deeltijdse werknemers met behoud van rechten" een stelsel "inkomensgarantie-uitkering" werd ingevoerd, dat voorziet in een zekere toeslag op het deeltijdse loon, doch inkomensgebonden. We hebben er echter voor gekozen hierover geen vraag te stellen omdat dit de probleemstelling voor de respondenten te ingewikkeld zou maken. We merken ook op dat de referentie-eis (binnen een bepaalde periode moet men een aantal dagen hebben gewerkt vooraleer het recht op uitkering ontstaat) eveneens onlangs is verstrengd. Om dezelfde reden als hiervoor hebben we hiervan echter geen gewag gemaakt.

11 De "moral hazard"-literatuur is zeer omvangrijk, ook wanneer ze toegepast is op werkloosheidsverzekering. Belangrijke artikelen zijn Shavell en Weiss, 1979; Baily, 1978; Flemming, 1978.

dat de werkloosheidsuitkering hoog genoeg moet zijn opdat een werkloze zijn/haar spaargeld niet zou moeten aanspreken (vraag 7).

Tabel 6. *Opvattingen over karakteristieken van het stelsel van werkloosheidsverzekering.*

(percentages in functie van totaal per categorie)	totaal (%)	opleidingsniveau				
		lager	lager sec.	hoger sec.	hoger KT/LT	universitair
vraag 1						
volledig eens	31,9	38,0	32,7	31,1	32,9	26,3
min of meer eens	29,0	20,0	28,6	27,8	31,4	32,9
min of meer oneens	15,7	14,0	15,0	15,8	14,8	21,1
volledig oneens.	23,4	28,0	23,8	25,3	21,0	19,7
N	756	50	147	273	210	76
vraag 2						
volledig eens	38,8	35,3	45,6	41,0	35,2	30,3
min of meer eens	28,8	31,4	24,5	27,5	32,9	28,9
min of meer oneens	12,5	13,7	12,2	10,3	13,3	18,4
volledig oneens	19,8	19,6	17,7	21,2	18,6	22,4
N	757	51	147	273	210	76
vraag 3						
onmiddellijk na de studie	31,3	56,9	40,4	29,2	26,9	15,8
na 6 maanden	39,5	29,4	37,0	39,5	43,3	40,8
na 9 maanden	15,0	3,9	10,3	15,1	18,3	22,4
na een jaar	8,5	3,9	6,8	10,0	7,2	13,2
helemaal niet	5,7	5,9	5,5	6,3	4,3	7,9
N	752	51	146	271	208	76
vraag 4						
volledig eens	60,1	76,0	68,0	61,3	56,7	39,5
min of meer eens	20,9	14,0	17,0	19,3	23,3	31,6
min of meer oneens	7,0	6,0	6,1	6,2	7,6	10,5
volledig oneens	12,0	4,0	8,8	13,1	12,4	18,4
N	757	50	147	274	210	76
vraag 5						
volledig eens	33,5	20,0	30,8	34,3	37,1	34,2
min of meer eens	17,5	16,0	15,8	18,6	15,7	22,4
min of meer oneens	12,2	14,0	13,0	10,9	12,4	13,2
volledig oneens	36,9	50,0	40,4	36,1	34,8	30,3
N	756	50	146	274	210	76
vraag 6						
volledig eens	65,6	78,0	68,5	64,6	65,7	54,7
min of meer eens	23,0	18,0	19,2	23,4	23,8	30,7
min of meer oneens	3,7	2,0	3,4	4,0	3,8	4,0
volledig oneens	7,7	2,0	8,9	8,0	6,7	10,7
N	755	50	146	274	210	75

vraag 7						
volledig eens	46,7	64,7	56,3	49,5	37,5	31,1
min of meer eens	22,9	15,7	24,3	21,2	27,9	17,6
min of meer oneens	15,2	11,8	9,0	14,7	17,3	25,7
volledig oneens	15,2	7,8	10,4	14,7	17,3	25,7
N	750	51	144	273	208	74
vraag 8						
na 1 jaar werkloosheid	6,7	0,0	5,8	9,7	5,1	6,6
na 2 jaar werkloosheid	9,1	10,3	7,4	10,2	9,6	6,6
als werkloos langer dan gemiddelde	30,8	23,1	32,2	23,1	36,3	45,9
nooit stopzetten	53,4	66,7	54,5	56,9	49,0	41,0
N	594	39	121	216	157	61

Verklaring van variabelen

- Vraag 1: "Vindt u dat een werkloze, zonder het risico te lopen zijn/haar uitkering te verliezen, een aangeboden job moet kunnen weigeren, indien het aangeboden werk niet overeenstemt met de genoten opleiding?"
- Vraag 2: "Vindt u dat een werkloze, zonder het risico te lopen zijn/haar uitkering te verliezen, een aangeboden job moet kunnen weigeren, indien de afstand tussen de woonplaats en de plaats van de aangeboden job te groot is?"
- Vraag 3: "Wie is afgestudeerd en 9 maanden werkloos is, krijgt wat men noemt een wachtuitkering toegekend. Vindt u dat wie is afgestudeerd en werkloos is een wachtuitkering moet krijgen?"
- Vraag 4: "Vindt u dat wie een deeltijdse betrekking aanvaardt omdat hij/zij geen voltijdse betrekking vindt, voor het gedeelte dat men niet werkt, een aanvullende werkloosheidsuitkering moet krijgen?"
- Vraag 5: "Vindt u dat de overheid een beroep moet kunnen doen op wie reeds geruime tijd werkloos is om bepaalde dienstverlenende taken uit te voeren, indien dit zonder extra vergoeding gebeurt?"

- Een laatste vraag (vraag 8) betreft de regels in verband met de schorsing van langdurig samenwonende werklozen. We vroegen de respondenten de situatie te beschouwen van een werkloze man, wiens vrouw een arbeidsinkomen verdient. Iets meer dan de helft van de ondervraagden vindt dat de uitkering van de man nooit moet worden stopgezet; 31 procent vindt dat de uitkering slechts moet worden stopgezet als de werkloze langer dan gemiddeld werkloos is.¹²

¹² Het typegeval "man werkloos, vrouw werkt" is niet de meest voorkomende situatie op de Belgische arbeidsmarkt. Het schorsingsbeleid-art. 80 heeft immers voor meer dan 80% betrekking op vrouwen. Het is dus mogelijk dat, indien we deze vraag hadden geformuleerd in de zin van "vrouw werkloos, man werkt", de respondenten anders geantwoord zouden hebben. Net omdat we dergelijke overweging niet wilden laten meespelen in de antwoorden, hebben we de vraag echter gesteld vanuit de hypothese van een werkloze man.

- In het algemeen is het opvallend dat hoger geschoolden zich strenger opstellen dan lager geschoolden. Hoger geschoolden zijn, in vergelijking met lager geschoolden, minder uitgesproken voorstander van het afschaffen van de wachtperiode, zijn het minder vaak eens met het toekennen van een aanvullende uitkering aan onvrijwillig deeltijds werklozen en met de opvatting dat de uitkering los moet staan van het vermogen van de werkloze, en geven minder vaak de voorkeur aan een onbeperkte uitkeringsduur.¹³

2. Structuur van de uitkeringen

Vervolgens gaan we na hoe de bevolking denkt over de structuur van de uitkeringen. Uit vroeger opinieonderzoek¹⁴ weten we dat de gelijke verdeling van allerlei voordelen vaak als normatief richtpunt wordt gebruikt. In onze context kan hiervan om twee redenen worden afgeweken. Ten eerste is het mogelijk dat men rekening wenst te houden met de behoeftesituatie van de uitkeringsgerechtigde. Ten tweede kan men ook op basis van actuariële principes voor ongelijke uitkeringen pleiten. Om deze keuze voor onze respondenten zo concreet mogelijk te maken, vroegen we hen de situatie van twee fictieve uitkeringsgerechtigde werklozen (een zekere Jan en een zekere Piet) te vergelijken en te beslissen wie van de twee de hoogste uitkering moet krijgen. De situatie van Jan werd als referentie gekozen. In tabel 7 worden de vijf situaties kort beschreven. De belangrijkste resultaten worden in tabel 8 samengevat. We bekijken eerst de gezinsmodulering en vervolgens de aanvaarding van actuariële principes.

- De voorbije vijftien jaar werd in de werkloosheidsverzekering, zoals in andere takken van de sociale zekerheid, de gezinsmodulering stelselmatig doorgezet. Dit uit zich vooral in verschillende uitkeringspercentages naargelang het feit of de werkloze alleenstaand is, gezinshoofd (samenwonend-alleenverdiener) of samenwonend met iemand die een arbeidsinkomen verdient. De antwoorden met betrekking tot onze eerste case tonen aan dat drie op vier van de ondervraagden het basisprincipe aanvaardt dat de aanwezigheid van kinderen en van een niet-verdienende partner een voldoende reden is om een hogere uitkering toe te kennen. Dit is het enige geval waar een meerderheid

¹³ Meer gedetailleerde statistische informatie is verkrijgbaar bij de auteurs.

¹⁴ Voor Vlaanderen, zie bijv. Bouckaert e.a. (1990).

Tabel 7. Gezinsmodulering en behoeftecorrecties: vijf situaties.

Situatie Jan
Jan is alleenstaande. Hij werkt reeds gedurende 10 jaar en verdient 40.000 frank netto per maand. Jan heeft een vermogen van 1 miljoen frank.
Situatie Piet (1)
Piet daarentegen is gehuwd. De vrouw van Piet werkt niet. Het gezin telt twee schoolgaande kinderen. Ook Piet werkt reeds 10 jaar en verdient 40.000 frank netto per maand. Het gezin heeft eveneens een vermogen van 1 miljoen frank.
Situatie Piet (2)
Piet verdient 80.000 frank netto per maand. Ook Piet is alleenstaande. Net als Jan werkt hij reeds 10 jaar. Hij heeft eveneens een vermogen van 1 miljoen frank.
Situatie Piet (3)
Piet heeft een anciënniteit van 1 jaar. Ook Piet is alleenstaande en verdient 40.000 frank netto per maand. Piet heeft eveneens een vermogen van 1 miljoen frank.
Situatie Piet (4)
Piet heeft een vermogen van 3 miljoen frank. Ook hij is alleenstaande, verdient 40.000 frank netto per maand en heeft reeds een loopbaan van 10 jaar achter de rug.
Situatie Piet (5)
Piet is gehuwd. De vrouw van Piet werkt ook. Er zijn geen kinderen in het gezin. Ook Piet werkt reeds 10 jaar en verdient 40.000 frank netto per maand. Het gezin heeft een geldelijk vermogen van 1 miljoen frank.

Tabel 8. Antwoordverdeling van vijf cases.

	totaal case (%)	opleidingsniveau				
		lager	lager sec.	hoger sec.	hoger KI/LT	universitair
Piet meer dan Jan	1: 73,5	70,6	75,5	71,2	72,9	81,6
	2: 32,9	17,6	20,4	33,2	41,6	42,1
	3: 3,4	7,8	4,8	3,6	1,9	1,3
	4: 0,7	0,0	1,4	0,4	0,5	1,3
	5: 5,9	7,8	8,2	5,5	3,8	7,9
even veel	1: 24,8	27,5	22,4	26,3	26,7	17,1
	2: 60,5	72,5	72,8	58,0	55,0	52,6
	3: 63,9	74,5	64,6	61,7	62,4	67,1
	4: 87,3	86,3	82,3	89,4	89,5	84,2
	5: 60,6	60,8	56,5	63,4	64,3	48,7
Piet minder dan Jan	1: 1,7	2,0	2,0	2,6	0,5	1,3
	2: 6,6	9,8	6,8	8,8	3,3	5,3
	3: 32,7	17,6	30,6	34,7	35,7	31,6
	4: 12,0	13,7	16,3	10,2	10,0	14,5
	5: 33,4	31,4	35,4	31,1	31,9	43,4

wordt gevonden om van een egalitaire verdeling af te wijken. Er is geen significant verband met scholing, hoewel bij de universitair geschoolden het principe nog populairder is dan bij de anderen. Tegelijkertijd echter blijkt de aanwezigheid van een tweede inkomenstrekker in het gezin voor 61% van de ondervraagden geen reden te zijn om de werkloosheidsuitkering te verminderen, wanneer de werkloze een relatief lang arbeidsverleden heeft gehad (geval 5). Blijkbaar is men wel bereid te compenseren voor hogere behoeften in de vorm van gezinslast, maar niet om de "inzet" van de tweede inkomenstrekker te bestraffen. Opnieuw zijn de academici in sterkere mate gewonnen voor behoeftecorrectie. Overigens blijkt ook zeer duidelijk dat de aanwezigheid van een vermogen (vraag 4) geen aanleiding mag zijn om de uitkering te verminderen. Dit sluit onmiddellijk aan bij de eerder beschreven bevinding dat werklozen hun spaargeld niet hoeven aan te spreken.

- Men zou uit de resultaten in verband met de tweede inkomenstrekker misschien kunnen besluiten dat het verzekeringsprincipe prominent aanwezig is in het denken van de respondenten. Dat zou echter een voorbarige conclusie zijn. Immers, in de andere gevallen blijft de - gebruikelijke - tendens naar een egalitaire verdeling de antwoorden domineren. Zo is slechts een derde van de respondenten te vinden voor een differentiatie van de uitkeringen in functie van het vroegere loon van de werkloze (case 2) of in functie van de anciënniteit (en dus impliciet de bijdrageduur) (case 3). Zeker voor de koppeling aan het vroegere loon is er echter een zeer uitgesproken scholingseffect.¹⁵ Bij vele hoger geschoolden lijkt er een vraag te bestaan naar hogere uitkeringen, wat in feite neerkomt op een hogere vervangingsratio. In het algemeen lijken verzekeringsprincipes bij hen dus iets populairder te zijn.

3. *Samenvatting van de resultaten*

Wij kunnen de resultaten als volgt kort samenvatten. In de eerste plaats valt het op dat de "recente" hervormingen in de richting van een verstrenging van de toekenningsvoorwaarden (wat betreft de wachttijd voor schoolverlaters en de aanvullende uitkering voor onvrijwillig deeltijds werklozen) niet door een meerderheid van de werknemers worden

¹⁵ De Spearman-rangcorrelatiecoëfficiënt tussen opleidingsniveau en de kans dat men Piet (die meer verdient) een hogere uitkering wil toekennen dan Jan, bedraagt 0,175, met een significantie van minder dan 1%.

gesteund. Ten tweede blijft een sterk arbeidsethos dominant aanwezig. Hierbij wordt het recht op vergoeding gekoppeld aan de bereidheid om te werken. Weliswaar wordt aan de werkloze enige vrijheid gegund bij het zoeken naar een "passende betrekking", maar tegelijkertijd bestaat er bij onze respondenten weinig bezwaar tegen de inschakeling van werklozen in gemeenschapsdiensten. Ten derde valt het op dat hoger geschoolden systematischer strenger zijn dan lager geschoolden. Ten slotte vonden we dat gezinsmodulering als correctie op de uitkeringen om rekening te houden met veronderstelde behoefte, door een meerderheid van de bevolking wordt ondersteund. Hoger geschoolden zijn echter in sterke mate te vinden voor een verhoogde koppeling van de uitkering aan het vroegere loon van de uitkeringsgerechtigde.

4. **Op zoek naar een verklaring voor het scholingseffect**

De bevindingen in de vorige paragraaf wijzen in de richting van een scholingseffect bij de evaluatie van het Belgische stelsel van werkloosheidsverzekering. In deze paragraaf gaan we op zoek naar een verklaring voor deze vaststelling. In een eerste stap (4.A) overlopen we de belangrijkste hypothesen een voor een. Deze univariate werkwijze kan vanuit methodologisch standpunt natuurlijk bekritiseerd worden. Daarom stellen we in paragraaf 4.B ook de resultaten van een multivariate probitanalyse voor.

A. **Een univariate verkenning**

A priori kunnen er verschillende verklaringen voor het gevonden scholingseffect naar voren worden geschoven. Misschien zijn er grote verschillen in kennis en zijn hoger geschoolden beter op de hoogte van de voor hen onaanvaardbare kenmerken van het bestaande stelsel. Of misschien is er een grote sociale afstand tussen de hooggeschoolden en de huidige werklozen en leidt deze sociale afstand tot negatieve gevoelens. De verklaring zou ook kunnen liggen in de zwakke "altruïstische" gevoelens ten overstaan van wie een hogere kans heeft om werkloos te worden. Ten slotte kan men een mogelijke verklaring ook zoeken in de sfeer van de verzekeringsgedachte zelf. Is het waar dat de subjectieve perceptie van de werkloosheidskans significant verschilt naar gelang van het scholingsniveau? En kan de houding van de hoger geschoolden mis-

schien gedeeltelijk verklaard worden doordat het bestaande stelsel (met zijn lage maximale uitkeringen) niet echt "op hun maat" is gesneden?

1. Kennis

Opvattingen over een moeilijk onderwerp als de sociale zekerheid worden mede bepaald door de (al dan niet correcte of volledige) informatie waarover men beschikt bij het vormen van een oordeel. Daarom hebben we een reeks vragen opgenomen die peilen naar de kennis van de werknemers over het systeem van werkloosheidsverzekering. In tabel 9 is de antwoordverdeling weergegeven voor een aantal kennisvragen, die onderaan de tabel zijn beschreven.

- De ondervraagde bevolking blijkt, ongeacht het bereikte scholingsniveau, gemiddeld tamelijk goed op de hoogte te zijn van de maximumuitkeringen die in België worden toegepast (ongeveer 34.000 BEF per

Tabel 9. Kennisvragen.

(N = 765) (percentages in functie van totaal per categorie) (juist antwoord)	totaal (%)	opleidingsniveau				
		lager	lager secun- dair	hoger secun- dair	hoger KT/LT	univer- sitair
gemiddelde score (op 8) standaardafwijking	3,84 1,21	3,78 1,28	3,85 1,31	3,86 1,23	3,85 1,09	3,81 1,28
vraag 1: maximale uitkering standaardafwijking (echte waarde op datum in- terview: 34.190)	34.392 16.259	34.102 10.051	35.880 31.963	33.462 9.071	34.038 8.272	36.039 10.848
vraag 2 ja neen weet niet/geen antwoord	94,2 5,5 0,3	94,2 3,8 1,9	88,6 10,7 0,7	94,6 5,4 0,0	97,2 2,8 0,0	96,1 3,9 0,0
vraag 3 0% 1% 3% 5% 10% > 10% weet niet/geen antwoord	0,5 5,6 32,4 27,2 17,9 11,9 4,4	0,0 1,9 30,8 30,8 15,4 15,4 5,8	0,7 4,0 27,5 28,9 20,8 10,7 7,4	1,1 4,0 32,9 26,0 19,5 13,0 3,6	0,0 8,5 35,5 27,5 14,7 10,0 3,8	0,0 9,2 32,9 25,0 17,1 13,2 2,6

vraag 4 0% 1% 3% 5% 10% > 10% weet niet/geen antwoord	1,0 3,3 16,6 26,8 23,7 22,6 6,0	0,0 0,0 17,3 25,0 36,5 13,5 7,7	2,7 1,3 17,4 22,1 25,5 21,5 9,4	0,4 3,6 14,1 28,9 22,4 24,9 5,8	1,4 4,7 19,9 25,1 22,3 21,8 4,7	0,0 3,9 14,5 34,2 19,7 25,0 2,6
vraag 5 nooit maximaal 1 keer altijd weet niet/geen antwoord	45,9 44,6 9,0 0,5	59,6 34,6 5,8 0,0	53,7 38,9 6,7 0,7	45,8 42,2 11,2 0,7	38,4 53,1 8,1 0,5	42,1 47,4 10,5 0,0
vraag 6 nooit in bepaalde mate altijd weet niet/geen antwoord	40,9 56,1 2,7 0,3	51,9 48,1 0,0 0,0	43,6 53,0 2,0 1,3	42,2 54,2 3,6 0,0	37,0 60,2 2,8 0,0	34,2 63,2 2,6 0,0
vraag 7 neemt af blijft gelijk neemt toe weet niet/geen antwoord	44,4 50,6 4,3 0,7	36,5 57,7 5,8 0,0	41,6 54,4 4,0 0,0	37,9 53,8 7,2 1,1	50,7 46,9 1,9 0,5	61,8 36,8 0,0 1,3
vraag 8 neemt af blijft gelijk neemt toe weet niet/geen antwoord	86,1 11,0 2,1 0,8	75,0 19,2 3,8 1,9	83,2 14,1 2,7 0,0	85,2 11,6 2,5 0,7	91,5 6,6 0,9 0,9	88,2 9,2 1,3 1,3

Verklaring van variabelen

- Vraag 1: "Zou u mij kunnen zeggen hoeveel volgens u de maximale uitkering is die een werkloze per maand kan ontvangen?"
- Vraag 2: "Varieert volgens u de uitkering die een werkloze in België kan ontvangen, met de gezinstoestand van de werkloze, of niet?"
- Vraag 3: "Zou u mij kunnen zeggen hoeveel volgens u de bijdrage is, die de werknemer betaalt voor werkloosheid, in procent van zijn brutoloon?"
- Vraag 4: "Zou u mij ook kunnen zeggen hoeveel volgens u de bijdrage is, die de werkgever betaalt voor werkloosheid, in procent van het brutoloon?"
- Vraag 5: "Kan volgens u een werkloze in het bestaande systeem zonder 'geldige' reden een passende job weigeren zonder zijn werkloosheidsuitkering in gevaar te brengen?"
- Vraag 6: "Kan volgens u een werkloze in het bestaande systeem terzelfder tijd een werkloosheidsuitkering en andere beroepsinkomsten genieten?"
- Vraag 7: "De werkloosheidsuitkering die een werkloos gezinshoofd kan ontvangen: neemt af naarmate de duur van de werkloosheid langer wordt, blijft altijd gelijk, ongeacht de duur van de werkloosheid, of neemt toe naarmate de duur van de werkloosheid langer wordt?"
- Vraag 8: "De werkloosheidsuitkering die een werkloze die geen gezinshoofd is, kan ontvangen: neemt af naarmate de duur van de werkloosheid langer wordt, blijft altijd gelijk, ongeacht de duur van de werkloosheid, of neemt toe naarmate de duur van de werkloosheid langer wordt?"

maand voor een werkloos gezinshoofd). De spreiding in de antwoorden is echter groot. Tegelijkertijd worden de bijdragepercentages op het brutoloon fel overschat, en werkgevers- meer dan werknemerspercentages. Het is duidelijk dat het grootste deel van de bijdragebetalende bevolking geen idee heeft van de hoogte van de premies die ze voor werkloosheidsverzekering betaalt.¹⁶ De eerder gemaakte opmerking over de speciale bijdragen en heffingen is hier echter zeer relevant.

- De overige kennisvragen hadden betrekking op wat men de uitvoeringsregels met betrekking tot de werkloosheidsverzekering zou kunnen noemen. Het percentage "correcte" antwoorden wisselt van vraag tot vraag, maar blijkt nauwelijks een verband te vertonen met het opleidingsniveau van de respondenten. Dit is op het eerste gezicht verrassend. Misschien wordt de betere theoretische kennis van de hoger geschoolden gecompenseerd door de grotere ervaring met het fenomeen werkloosheid bij lager geschoolden. In elk geval lijkt er weinig reden om aan te nemen dat de verschillen in houding tegenover de generositeit van het stelsel door verschillen in kennis kunnen worden verklaard.

2. Stereotiepe opvattingen

Uit vroeger onderzoek is bekend dat de houding bij de werkende bevolking ten overstaan van de werklozen in het algemeen niet erg positief is. Werkloosheidsverzekering is overigens volgens buitenlandse studies de minst populaire tak van de welvaartsstaat.¹⁷ Dit kan te maken hebben met het gevoel dat de werklozen "profiteren" van het systeem om zich in de werkloosheid te nestelen: het zogenaamde moreel-risicoprobleem. Dit speelt wellicht sterker bij de werkloosheidsverzekering dan bij andere, meer sociaal "aanvaarde" sociale voorzieningen.

Tabel 10 toont aan dat er bij de bevolking een zekere vrees leeft omtrent de werkbereidheid van de uitkeringsgerechtigden. Immers, een meerderheid van onze respondenten is de mening toegedaan dat een groot deel van de werklozen niet bereid is op korte termijn een betrekking te aanvaarden (56%), dat werklozen, op voorwaarde dat ze een kleine in-

¹⁶ Om die reden ook werden de exacte bedragen meegedeeld aan de respondenten wanneer hun mening werd gevraagd over de hoogte van de verplichte maandelijkse premie en van de uitkering waarop ze gerechtigd zijn in geval van werkloosheid.

¹⁷ Zie bijv. de verschillende BSA-rapporten (1987, 1992, e.a.).

Tabel 10. *Opvattingen met betrekking tot de werklozen, naar opleidingsniveau.*

	totaal (%)	opleidingsniveau				
		lager	lager sec.	hoger sec.	hoger KT/LT	universitair
<i>var 1</i>						
volledig eens	31,0	30,0	37,4	35,2	24,6	21,3
min of meer eens	25,8	24,0	23,1	27,8	26,1	24,0
min of meer oneens	17,7	20,0	10,2	14,7	23,7	25,3
volledig oneens	25,5	26,0	29,3	22,3	25,6	29,3
N	752	50	147	273	207	75
<i>var 2</i>						
volledig eens	25,6	44,0	30,6	30,0	16,3	13,2
min of meer eens	31,7	22,0	35,4	33,0	31,7	26,3
min of meer oneens	22,4	12,0	15,6	19,8	28,4	35,5
volledig oneens	20,3	22,0	18,4	17,2	23,6	25,0
N	754	50	147	273	208	76
<i>var 3</i>						
volledig eens	33,5	44,0	31,7	40,7	26,3	23,7
min of meer eens	36,1	24,0	40,0	32,2	40,7	38,2
min of meer oneens	16,1	8,0	14,5	13,6	19,1	25,0
volledig oneens	14,3	24,0	13,8	13,6	13,9	13,2
N	753	50	145	273	209	76

Verklaring van variabelen

var 1: Onder de werklozen is een groot deel niet bereid op korte termijn een betrekking te aanvaarden.

var 2: Mits ze een kleine inspanning leveren, kunnen werklozen vlot een baan vinden.

var 3: Door de werkloosheidsuitkering aanvaarden werklozen minder snel een aangeboden betrekking.

spanning doen, vlot een baan kunnen vinden (57%) en dat werklozen door de uitkering die ze ontvangen minder snel een aangeboden betrekking aanvaarden (69%). Enigszins verrassend is het verband met schooling. Voor elk van de drie stellingen staan lager geschoolden minder positief tegenover de werklozen dan hoger geschoolden. Met betrekking tot de tweede stelling ("mits een kleine inspanning kunnen werklozen vlot een job vinden") is het verband met scholingsniveau zelfs zeer sterk: hoe beter de opleiding die men heeft genoten, hoe minder men deze stelling onderschrijft. De minder genereuze houding tegenover de werkloosheidsverzekering van de hogeschoolden kan dus zeker niet door sterkere negatieve stereotypen worden verklaard.

3. Solidariteit

De werkloosheidsverzekering in haar huidige vorm legt een hoge mate van solidariteit op tussen inkomensklassen en risicogroepen. Zij die een betere opleiding hebben genoten, zouden weigerachtig kunnen staan tegenover een sociale verzekering die op een dwingende wijze aan herverdeling doet. In dat geval zou hun minder positieve houding geduid kunnen worden als een gebrek aan solidariteit.

We hebben de mate van solidariteit op twee manieren benaderd. In de eerste plaats werd aan de respondenten de volgende vraag voorgelegd :

"Indien u enkel zou moeten bijdragen voor uw eigen risico op werkloosheid, zou u dan ook nog bereid zijn te betalen voor iemand met een lage scholing die werkt in een sector met een hogere kans op afdanking?"

Deze vraag peilt naar de aanwezigheid van solidariteit tussen risicoklassen. Uit tabel 11 blijkt dat deze vraag overwegend positief wordt beantwoord. Natuurlijk moet er rekening gehouden worden met een positief intervieweffect en moet deze gemakkelijke belijdenis van solidariteit gerelativeerd worden. Toch blijft het opvallend dat het percentage ja-antwoorden toeneemt met het scholingsniveau.

Tabel 11. Solidariteit met hogere-risicoklasse, naar opleidingsniveau.

	totaal	opleidingsniveau				
		lager	lager sec.	hoger sec.	hoger KT/LT	universitair
ja	70,4	62,7	65,1	67,3	76,2	81,3
neen	29,6	37,3	34,9	32,7	23,8	18,7
N	747	51	146	269	206	75
totaal (%)	100	100	100	100	100	100

In de tweede plaats werden de respondenten die zouden kunnen winnen bij een eventuele opsplitsing van de tak werkloosheidsverzekering naar activiteitssector geconfronteerd met de volgende vraag¹⁸:

18 Om deze respondenten te selecteren, werd gebruik gemaakt van objectieve gegevens over de werkloosheidsgraad in de activiteitssector die door hen werd opgegeven. Zoals we reeds eerder beschreven, werden bij de vraagstelling de werkelijk toepasselijke bedragen ingevuld (berekend met de computer van de enquêteur).

Tabel 12. Solidariteit met meer risicovolle sectoren, naar opleidingsniveau.

	totaal	opleidingsniveau				
		lager	lager sec.	hoger sec.	hoger KT/LT	universitair
ja	72,8	75,0	75,0	70,3	73,8	73,3
neen	27,2	25,0	25,0	29,7	26,2	26,7
N	449	24	68	148	164	45
totaal (%)	100	100	100	100	100	100

"In het huidige stelsel betalen werknemers in verschillende sectoren dezelfde bijdragen, hoewel de kans op werkloosheid gevoelig kan verschillen. Rekening houdend met de sector waarin u bent tewerkgesteld, zou u, indien de werkloosheidsverzekering per sector zou worden georganiseerd, x BEF betalen per maand in vergelijking met y BEF nu. Welk systeem verkiest u: het huidige stelsel waarin er solidariteit is over alle sectoren heen, maar dat u maandelijks (y - x) BEF meer kost, of een sectorieel georganiseerd stelsel dat die solidariteit niet heeft, maar aan u minder zou kosten (en aan anderen meer)?"

Zo'n 73% van de ondervraagden die financieel zouden winnen bij een sectorale opsplitsing, verkiezen toch het huidige stelsel boven een sectoraal opgedeeld stelsel (zie tabel 12). Dit cijfer ligt volledig in de lijn van de resultaten in tabel 11. Opvallend is echter dat hier geen scholingseffect kan worden vastgesteld. Dit heeft misschien te maken met de aard van de vraagstelling. De eerste vraag peilt naar gevoelens van "zuiver" altruïsme. De respondenten zijn op de hoogte van hun eigen scholingsniveau en hebben zich een beeld gevormd van hun subjectieve werkloosheidskansen, en de vraag slaat rechtstreeks op hun bereidheid om te betalen voor wie het slechter heeft. De tweede vraag is iets meer "verzekerings"-gekleurd. De respondent staat voor de keuze: ofwel neemt hij wat hij op korte termijn kan winnen (met zekerheid), maar dan loopt hij het risico dat de kansen keren en dat later zijn eigen sector ook niet moet rekenen op solidariteit; ofwel speelt hij op veilig door niet in te gaan op het voorstel. Maar er kunnen ook meer voor de hand liggende verklaringen zijn: de groep van respondenten in "sterke" sectoren (de enige waaraan de tweede vraag werd gesteld) is zeker geen toevallige selectie uit de volledige steekproef.

De grote lijnen van de resultaten zijn nochtans weer zonder meer duidelijk. Globaal genomen (en met de nodige reserves wegens het positief intervieweffect) ligt de solidariteit bij de beter geschoolde lagererisicoklas-

sen op een hoog niveau. Een ruime meerderheid blijkt voorstander te zijn van een sterk risicoherverdelend stelsel. Gebrek aan solidariteit lijkt dus evenmin een goede verklaring voor de minder genereuze houding van de hoger geschoolden.

4. Subjectieve werkloosheidskansen

Wij komen nu bij de factoren die eerder in de sfeer van de verzekeringsgedachte gesitueerd moeten worden. Licht de subjectieve perceptie van de werkloosheidskansen in de lijn van de objectieve, statistisch te bepalen gegevens? We vroegen aan de respondenten om een schatting te geven van de kans dat ze binnen het jaar werkloos zouden worden, waarbij ze de keuze hadden tussen zeven antwoordcategorieën (zeer laag, laag, vrij laag, noch hoog noch laag, vrij hoog, hoog of zeer hoog). De resultaten worden samengevat in tabel 13.

Tabel 13. Subjectieve werkloosheidskansen naar opleidingsniveau.

	totaal	opleidingsniveau				
		lager	lager sec.	hoger sec.	hoger KT/LI	universitair
zeer laag	55,7	47,1	49,0	58,4	57,9	59,2
laag, vrij laag, noch hoog noch laag	37,1	39,2	42,2	33,9	36,4	39,5
vrij hoog, hoog, zeer hoog	7,1	13,7	8,8	7,7	5,7	1,3
N	757	51	147	274	209	76
totaal (%)	100	100	100	100	100	100

Er is duidelijk een negatieve samenhang tussen opleidingsniveau enerzijds en subjectieve werkloosheidskansen anderzijds.¹⁹ De verdeling van de objectieve werkloosheidskansen weerspiegelt zich dus in de percepties van de werknemers. In de mate dat de respondenten een verzekeringslogica volgen, kunnen deze bevindingen helpen verklaren waarom de hoger geschoolden minder geneigd zijn te pleiten voor een genereus stelsel van werkloosheidsverzekering.

19 Wanneer we dezelfde analyse maken voor een steekproef opgedeeld naar professionele categorie (arbeider, bediende of kaderlid), blijkt ook dat arbeid(st)ers een hogere subjectieve werkloosheidskansen opgeven dan bedienden en kaderleden.

Het is interessant de resultaten in tabellen 13 en 10 met elkaar te vergelijken. Hoger geschoolden schatten hun eigen kans op werkloosheid lager in, maar zijn zich tegelijkertijd bewust van de moeilijkheid voor werklozen in het algemeen om werk te vinden. Blijkbaar hebben zij een realistische kijk op de rigiditeiten in de Belgische arbeidsmarkt (relatief lage instroom- en uitstroomkansen uit de werkloosheid) en slagen ze er tegelijkertijd in om een onderscheid te maken tussen hun eigen subjectieve (relatief gunstige) situatie en de positie van de gemiddelde werkloze.

5. Een verzekering op maat?

In het huidige Belgische systeem wordt er veel solidariteit tussen de inkomensgroepen opgelegd. Onze vraagstelling naar de uitbreiding (of inkrimping) van het stelsel liet de structuur van bijdragen en uitkeringen ongewijzigd. We kunnen ons nu afvragen of een uitbreiding van de werkloosheidsverzekering door de hogeschoolden anders zou worden beoordeeld indien ze de verzekering meer op eigen maat zouden kunnen snijden.

We vroegen aan de respondenten welke uitkering zij persoonlijk "geschikt en noodzakelijk" vonden "om een niet op voorhand vastgelegde periode van werkloosheid door te komen". Tabel 14 toont aan dat deze zogenaamde "optimale uitkering" varieert met het scholingsniveau. Dit is gemakkelijk te verklaren door het verband tussen scholingsniveau en loon. Veel respondenten vinden de uitkering waarop ze in het huidige stelsel recht hebben te laag. Figuur 1 toont dezelfde bevinding aan de hand van een spreidingsdiagram: daarin worden de werkelijke vervangingsratio (werkelijke uitkering/nettoloon) en de optimale vervangingsratio (optimale uitkering/nettoloon) uitgezet ten opzichte van het nettoloon van de respondenten. De werkelijke vervangingsratio daalt sneller en vormt als het ware een ondergrens voor de optimale vervangingsratio.²⁰ Deze sterke daling van de werkelijke vervangingsratio wordt hoofdzakelijk bepaald door het bestaan van een relatief lage maximumuitkering.

Vervolgens peilden we naar de bereidheid om een extra premie te betalen, wanneer men in ruil recht zou krijgen op de eigen optimale uitke-

20 Zoals men kan afleiden uit de figuur, zijn sommige ratio's groter dan één. Dat de uitkering waarop men recht zou hebben bij werkloosheid groter is dan het huidige nettoloon, kan worden verklaard door de huidige regeling van behoud van volledige rechten indien men onvrijwillig deeltijds moet werken.

Tabel 14. Optimale uitkeringsniveaus (per maand, in BEF) volgens opleidingsniveau.

	totaal	opleidingsniveau				
		lager	lager secundair	hoger secundair	hoger KT/LT	universitair
-19999	1,7	2,0	1,4	2,9	0,5	1,3
20000-24999	4,5	5,9	6,8	2,2	6,2	2,6
25000-29999	7,1	7,8	6,8	8,0	7,1	3,9
30000-34999	18,9	13,7	19,0	21,5	20,0	9,2
35000-39999	22,7	31,4	25,2	22,3	22,9	13,2
40000-44999	20,7	25,5	21,1	20,8	22,4	11,8
45000-49999	9,9	9,8	10,2	11,3	7,1	11,8
50000-54999	9,1	3,9	7,5	8,4	7,6	22,4
55000+	7,2	0,0	2,1	2,6	6,2	23,7
N	758	51	147	274	210	76
totaal (%)	100	100	100	100	100	100

Tabel 15. Bereidheid tot betalen voor meer verzekering.

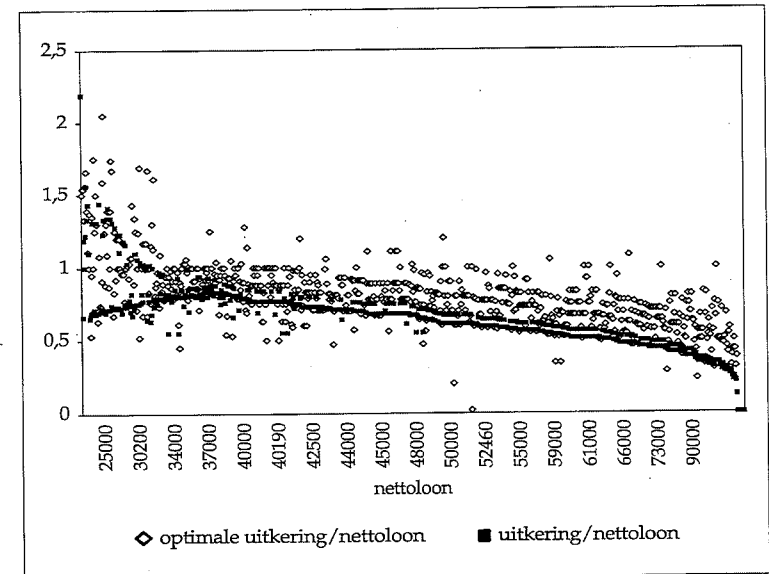
extra WTP voor "optimale uitkering"	totaal	opleidingsniveau				
		lager	lager secundair	hoger secundair	hoger KT/LT	universitair
0	24,8	15,7	24,5	23,4	30,0	22,7
250	6,2	7,8	3,4	6,2	8,6	4,0
500	10,4	13,7	7,5	12,4	9,5	9,3
750	5,7	0,0	6,8	5,1	7,1	5,3
1000	52,8	62,7	57,8	52,9	44,8	58,7
N	757	51	147	145	210	75
totaal (%)	100	100	100	100	100	100

ring. In dalende volgorde werden discrete bedragen vooropgesteld: 1.000 BEF per maand, 750, 500, 250 of 0 BEF (restcategorie). De respondenten werden volledig geïnformeerd over de premie die ze uiteindelijk zouden moeten afstaan voor werkloosheidsverzekering, te weten hun huidige verplichte bijdrage vermeerderd met de opleg die te betalen is voor een vanuit individueel standpunt optimale uitkering. In tabel 15 is de antwoordverdeling voor deze vraag gegeven. Meer dan de helft van de ondervraagden zegt bereid te zijn de hoogste extra premie per maand

bij te betalen indien dit recht zou geven op wat volgens hen een optimale uitkering is. Slechts 25 procent wil niets extra betalen voor een optimale uitkering. Er is nu geen significant verband meer met het scholingsniveau. Deze resultaten suggereren dat de bereidheid om te betalen voor een uit individueel oogpunt optimale uitkering aanwezig is op alle scholingsniveaus.

Terwijl hoger geschoolden in mindere mate kozen voor een genereuzer systeem volgens de huidige structuur (zie paragraaf 3.A), is er geen verschil tussen de houding van de verschillende sociale groepen wanneer gepeild wordt naar de bereidheid om te betalen voor een beter op de persoonlijke situatie afgestemde uitkering. Het lijkt logisch om deze discrepantie toe te schrijven aan de plafonnering van de uitkeringen. Binnen de eerste vraagstelling (tabel 5) werkt de plafonnering van de uitkeringen door in de twee alternatieve stelsels (die van het bestaande stelsel zijn afgeleid). Binnen de tweede vraagstelling (tabel 15) waren de respondenten volledig vrij om een voor hen optimale uitkering te kiezen; de vraag naar meer werkloosheidsverzekering wordt dan weergegeven

Figuur 1. Optimale en feitelijke uitkering/loon.

door de extra bereidheid om te betalen voor die uitkering, bovenop de premie die nu reeds wordt geheven. Natuurlijk moeten we uiterst voorzichtig zijn met de interpretatie van deze resultaten. Maar men zou toch kunnen stellen dat de vraag naar een betere werkloosheidsverzekering groot is, ook onder de beter geschoolden die hogere inkomens verdienen.

Wellicht is er geen principiële conflict tussen verzekering en solidariteit. Hoger geschoolden zijn solidair en willen om die reden het bestaande stelsel ondersteunen. Tegelijkertijd echter wordt voor hen het verzekeringskarakter steeds meer uitgehouden. Dit heeft ongetwijfeld te maken met de toenemende verschillen in subjectieve werkloosheidskansen. Het kan echter ook te maken hebben met de huidige structuur van de uitkeringen, die voor de hoger geschoolden (met hogere inkomens) leidt tot een te lage vervangingsratio.

B. Resultaten van een multivariate probitanalyse

In de verdere analyse concentreren we ons vooral op de hypothese dat de huidige structuur van het systeem van werkloosheidsverzekering minstens gedeeltelijk de verschillende resultaten voor de vraagstelling van tabel 5 en die van tabel 15 verklaart. De analyse van de vraagstelling van tabel 5 verloopt met een geordend probitmodel, waarmee de keuze tussen een minder voordelig (maar goedkoper), het huidige en een genereuzer doch duurder stelsel wordt verklaard. We noemen dit *model A*. In het geordend probitmodel *B* vertrekken we van de vraagstelling in tabel 15, met name de bereidheid om een hogere premie te betalen indien daartegenover een hogere, meer "optimale" uitkering staat. Hier wordt de afhankelijke variabele gegeven door de verschillende niveaus van bereidheid tot betalen voor de hogere, meer "optimale" uitkering (5 niveaus: 1.000, 750, 500, 250 of 0 (restcategorie) BEF per maand extra). De statistische structuur van het probitmodel wordt bondig samengevat in de appendix.

In eerste instantie introduceren we enkel het opleidingsniveau als onafhankelijke variabele. Voor de operationalisering werken we met vier dummyvariabelen, met als basiscategorie de laagst opgeleiden (enkel lager onderwijs). De resultaten worden samengevat in tabel 16. Dit is natuurlijk slechts een alternatieve manier om de resultaten in de tabellen 5 en 15 weer te geven. Zoals kon worden verwacht, zijn de coëfficiënten van de opleidingsdummy's in de schatting van model A negatief en ver-

tonen zij (in absolute waarde) een continue stijging. Het is duidelijk dat de aanhang voor een genereuzer stelsel van werkloosheidsverzekering op een significante wijze afneemt met het scholingsniveau. Voor model B liggen de resultaten anders. Er is weliswaar een negatief verband tussen scholing en bereidheid tot betalen, maar dit verband is veel minder sterk (en niet significant). Bovendien buigt de trend om voor de groep van universitair geschoolden.

Tabel 16. Probitresultaten met opleidingsvariabele.

variabele	coëfficiënt (standaardfout)	
	model A	model B
intercept 1	1,622*** (0,179)	0,935*** (0,171)
intercept 2	-1,371*** (0,065)	-0,187*** (0,026)
intercept 3		-0,468*** (0,038)
intercept 4		-0,613*** (0,043)
dummy lager secundair	-0,117 (0,197)	-0,158 (0,195)
dummy hoger secundair	-0,319* (0,185)	-0,234 (0,183)
dummy hoger KT/LT	-0,663*** (0,188)	-0,435 (0,186)
dummy universitair	-0,745*** (0,215)	-0,128 (0,217)

* significant op 10%

** significant op 5%

*** significant op 1%

De benadering van tabel 16 is natuurlijk slechts een eerste stap. Om de bevindingen in paragraaf 4.A op een methodologisch meer verantwoorde wijze te toetsen, moet een multivariaat model geschat worden. De micro-economische basis van zulk een model wordt beschreven in Schokkaert et al. (1997). Uit de analyse van keuze onder onzekerheid volgt dat de vraag naar werkloosheidsverzekering kan worden verklaard vanuit een beperkt aantal variabelen, namelijk *nettoloon*, *overig gezinsinkomen* (het inkomen dat "onveranderlijk" aanwezig is, los van het loon van de respondent), *subjectieve werkloosheidskansen* en een "altruïsmeparameter".

Bovendien kunnen sociologische variabelen natuurlijk leiden tot voorkeursverschillen.

Tabel 17. Te verwachten effect van onafhankelijke variabelen op vraag naar werkloosheidsverzekering.

variabele	model A	model B
altruïsme	+	+
subjectieve werkloosheidskans	+	+
overig gezinsinkomen	-	-
nettoloon	+ voor lonen onder plafond - voor lonen boven plafond	+
opleidingsniveau	?	?

Aan de hand van de theorie kunnen we de richting van de effecten van de verschillende variabelen voorspellen (zie tabel 17). In beide modellen verwachten we een positieve invloed van de altruïsme-parameter en de subjectieve werkloosheidskans en een negatief effect van de variabele "overig gezinsinkomen". In model B verwachten we een positief effect van het nettoloon. In model A echter zal het effect van het nettoloon negatief worden voor een loonniveau boven het socialezekerheidsplafond, omdat boven dit plafond de uitkeringen niet langer stijgen met het loon maar de bijdragen wel. Om rekening te houden met dit effect voegen we in de regressies een kwadratische loonterm toe (waarvoor we, zeker in model A, een negatief teken verwachten).

De schattingsresultaten voor model A en model B worden gegeven respectievelijk in tabel 18 en tabel 19. Deze resultaten liggen in de lijn van wat theoretisch verwacht werd. Alle coëfficiënten hebben het verwachte teken en de standaardfouten zijn relatief klein. De aanwezigheid van altruïstische gevoelens ten aanzien van de werklozen beïnvloedt de vraag naar werkloosheidsverzekering in positieve zin, net als de subjectieve inschatting van de kans op werkloosheid. De aanwezigheid van ander gezinsinkomen (inkomen van de partner of van kinderen) heeft dan weer een negatief effect ten aanzien van de verzekeringsvraag.

Opmerkelijk is vooral het effect van het nettoloon. In model A is dat effect negatief. Hoge-inkomenstrekkers kunnen zich blijkbaar niet terugvinden in een genereuzer stelsel wanneer hun bijdrage evenredig toeneemt, precies omdat de uitkering (die is berekend op basis van de hui-

Tabel 18. Probitresultaten met betrekking tot model A.

variabele	model A	coëfficiënt (standaardfout)	
	A	B	C
intercept 1	1,287*** (0,160)	1,023*** (0,238)	1,448*** (0,233)
intercept 2	-1,382*** (0,07)	-1,384*** (0,066)	-1,405*** (0,067)
subjectieve werkloosheidskans	0,115*** (0,031)	0,120*** (0,032)	0,109*** (0,032)
overig gezinsinkomen	-4,315 E-6*** (1,099 E-6)	-4,264*** (1,1 E-6)	-3,620 E-6*** (1,117 E-6)
altruïsme	0,165* (0,094)	0,150 (0,095)	0,209** (0,095)
nettoloon	-5,490 E-6*** (-6,205 E-6)	3,192 E-6 (6,323 E-6)	-2,230 E-6 (2,280 E-6)
kwadraat van nettoloon		-5,872 E-11 (4,28 E-11)	
dummy lager secundair			-0,095 (-0,204)
dummy hoger secundair			-0,288 (0,192)
dummy hoger KT/LT			-0,573*** (0,198)
dummy universitair			-0,646*** (0,235)

* significant op 10%

** significant op 5%

*** significant op 1%

dige, sterk geplafonneerde uitkering) niet volgens hun wensen wordt aangepast. Het huidige stelsel, met de sterke plafonnering van de uitkeringen, is te sterk herverdelend vanuit het standpunt van de hogere inkomens. Wanneer de kwadratische loonterm wordt opgenomen, vinden we inderdaad de stijgend concave relatie tussen loon en verzekeringsvraag die door de theorie werd voorspeld. Het nettoloon heeft een positief effect in model B. Hoge-inkomenstrekkers vertonen blijkbaar wel een positieve bereidheid om te betalen voor een hogere werkloosheidsuitkering, op voorwaarde dat zij de hoogte van de bescherming mee kunnen bepalen. In dit geval toont de schatting met de kwadratische term dat de maximale bereidheid tot betalen op een zeer hoog inkomensniveau gevonden wordt.

Tabel 19. Probitresultaten met betrekking tot model B.

variabele	model B		C
	A	coëfficiënt (standaardfout) B	
intercept 1	-0,015 (0,163)	-0,130 (0,226)	0,174 (0,235)
intercept 2	-0,188*** (0,027)	-0,189*** (0,027)	-0,190*** (0,028)
intercept 3	-0,481*** (0,040)	-0,482*** (0,040)	-0,487*** (0,041)
intercept 4	-0,631*** (0,045)	-0,631*** (0,045)	-0,639*** (0,045)
subjectieve werkloosheidskans	0,056* (0,031)	0,058* (0,031)	0,052* (0,031)
overig gezinsinkomen	-3,758 E-6*** (1,319 E-6)	-3,721 E-6*** (1,319 E-6)	-2,896 E-6** (1,306 E-6)
altruïsme	0,350*** (0,095)	0,345*** (0,095)	0,386*** (0,096)
nettoloon	9,395 E-6*** (2,336 E-6)	1,33 E-5** (5,745 E-6)	1,23 E-5*** (2,643 E-6)
kwadraat van nettoloon		-2,821 E-11 (3,68 E-11)	
dummy lager secundair			-0,231 (0,204)
dummy hoger secundair			-0,296 (0,192)
dummy hoger KT/LT			-0,569*** (0,199)
dummy universitair			-0,577** (0,242)

* significant op 10%

** significant op 5%

*** significant op 1%

Scholing is de enige opgenomen sociaal-economische variabele. De verschillen in het scholingseffect tussen de modellen A en B zijn door de opname van de bijkomende variabelen veel kleiner geworden. Na controle voor de economische variabelen speelt de sociologische opleidingsvariabele op nagenoeg dezelfde wijze in de twee modellen. Het nettoloon vormt blijkbaar een belangrijke variabele die het eenvoudige patroon in tabel 16 sterk beïnvloedt. Dit resultaat is zeker niet in tegenspraak met onze hypothese dat de huidige structuur van het systeem van werkloosheidsverzekering de bereidheid tot betalen van de hogere inkomens-

groepen enigszins ondermijnt. Bovendien blijkt uit de resultaten dat (in onze eenvoudige operationalisering) de opname van subjectieve werkloosheidskans, altruïsme en inkomen niet voldoende is om het negatieve scholingseffect te wijzigen. Er is meer (sociologisch en psychologisch) onderzoek nodig om dit effect op een correcte wijze te interpreteren.

Besluit: de houdbaarheid van de werkloosheidsverzekering

Uit onze enquêteresultaten blijkt dat de principes van het stelsel van werkloosheidsverzekering in grote mate door de Vlaamse werknemers in de privé-sector worden gesteund. Er is zeker geen meerderheid voor de afbouw van het stelsel en zelfs de verstrenging van de toekenningsregels is niet erg populair. De gezinsmodulering wordt zonder veel problemen aanvaard. De werkloosheidsvergoeding wordt echter wel gekoppeld aan de bereidheid om te werken, inclusief de inschakeling in gemeenschapsdiensten.

Toch zijn er ook duidelijke aanwijzingen dat het scholingsniveau van de respondenten hun houding beïnvloedt. Hoger geschoolden zijn minder te vinden voor een uitbreiding van het systeem en zijn meer voorstander van een restrictief uitkeringsbeleid. Dit verschil in houding kan niet verklaard worden door verschillen in kennis of door een negatievere houding tegenover de werklozen in het algemeen. Integendeel, ook voor de hoger geschoolden blijft de solidariteit belangrijk. Wel is het zo dat ze hun eigen werkloosheidskansen subjectief laag inschatten en dus allicht inzien dat het huidige systeem niet in hun eigen belang is. Bovendien zijn ze zich er terdege van bewust dat de maxima in de uitkeringen voor de hoge inkomens tot een lage vervangingsratio leiden. Er bestaat ook bij de hoger geschoolden een reële (en op dit ogenblik onbevredigde) behoefte aan een betere verzekeringsdekking.

In het algemeen kan men stellen dat verzekeringsprincipes een belangrijke rol blijven spelen in het denken over werkloosheidsuitkeringen, ook en misschien vooral bij de hoger geschoolden. Het is daarom niet evident dat het beroep op altruïsme alleen en het verder benadrukken van de gratuite solidariteit op termijn de politieke houdbaarheid van het stelsel kunnen blijven garanderen. Er lijkt ook een reële bereidheid tot betalen te bestaan voor de uitbreiding van de verzekeringsdekking,

d.w.z. voor het verhogen van de vervangingsratio voor de hogere inkomens. Bij verdere aanpassingen aan het stelsel zou men hier het best rekening mee houden. Solidariteit en verzekering hoeven niet met elkaar in conflict te komen: tot op grote hoogte zijn ze ook complementair.²¹

Referenties

- ANDRIES, M. en L. DE LATHOUWER (1996), "De politieke houdbaarheid van een selectief sociaal beleid: lessen uit de jaren tachtig", in: *CSB-berichten*, Centrum voor Sociaal Beleid, Antwerpen, 18 blz.
- BAILY, M.N. (1978), "Some aspects of optimal unemployment insurance", *Journal of Public Economics*, jg. 10, nr. 3, blz. 379-402.
- BOUCKAERT, L. e.a. (1990), *Wie verdient meer? Een opinieonderzoek naar de rechtvaardigheid van inkomensverschillen*, Centrum voor Economie en Ethiek, nr. 1, Acco Leuven, 150 blz.
- BRITISH SOCIAL ATTITUDES REPORT, verschillende jaren, Aldershot, Dartmouth Publishing Company Limited.
- CANTILLON, B. (1992), "De verzadigde sociale zekerheid", in: *CSB-berichten*, Centrum voor Sociaal Beleid, Antwerpen, 31 blz.
- CANTILLON, B. e.a. (1996), "Is the welfare state really in need of a radical overhaul?", bijdrage voor het Internationale Colloquium *Repenser (radicalement?) la solidarité*, Louvain-la-Neuve, 19-21 december 1996.
- DE LATHOUWER, L. (1997), "Het Belgische werkloosheidsstelsel in internationaal perspectief", *Economisch en Sociaal Tijdschrift*, jg. 51, nr. 2, blz. 195-238.
- DI TELLA, R. en R. MAC CULLOCH (1996a), *An empirical study of unemployment benefit preferences*, Applied Economics Discussion Paper, Oxford, Institute of Economics and Statistics, nr. 179, 45 blz.
- DI TELLA, R. en R. MAC CULLOCH (1996b), *The determination of unemployment benefits*, Applied Economics Discussion Paper, Oxford, Institute of Economics and Statistics, nr. 180, 37 blz.
- FLEMMING, J.S. (1978), "Aspects of optimal unemployment insurance", *Journal of Public Economics*, jg. 10, nr. 3, blz. 403-425.
- MARX, I. (1996), "Losing Grip: The Deteriorating Earnings-capacity of the Less Skilled and the Deficiencies of the Bismarckian Paradigm", *Ethical Perspectives*, jg. 3, nr. 1, blz. 29-38.
- OECD (1994), *The OECD Jobs Study*, Parijs, 299 blz.
- OECD (1997), *Employment Outlook*, Parijs.
- ROSANVALLON, P. (1995), *La Nouvelle Question Sociale: Repenser l'État-Providence*, Parijs, Editions du Seuil, 223 blz.
- RVA-jaarverslag 1996.

²¹ Zie ook Schokkaert en Spinnewyn (1995 en 1996).

- SCHOKKAERT, E. en F. SPINNEWYN (1995), "Fundamenten van sociale zekerheid: solidariteit en verzekering, overheid en markten", in: M. DESPONTIN en M. JEGERS, eds., *De sociale zekerheid verzekerd?* Referaten van het 22ste Vlaams Wetenschappelijk Economisch Congres, Brussel, VUBPress.
- SCHOKKAERT, E. en F. SPINNEWYN (1996), "Sociale verzekering en bestaanszekerheid: een offensieve strategie", *Leuvense Economische Standpunten*, juni 1996.
- SCHOKKAERT, E., M. VERHUE en E. OMEY (1997), *Individual preferences concerning unemployment compensation: insurance and solidarity*, working paper RUG, nr. 97/31, 24 blz.
- SHAVELL, S. en L. WEISS (1979), "The optimal payment of unemployment insurance benefits over time", *Journal of Political Economy*, jg. 87, nr. 6, blz. 1347-1362.
- TAYLOR-GOOPY, P. (1987), "Citizenship and Welfare", in: JOWELL e.a. (eds.), *British Social Attitudes: the 1987 report*, Aldershot, Gower Publishing Company, 260 blz.
- TAYLOR-GOOPY, P. (1991), "Attachment to the Welfare State", in: *British Social Attitudes: the 8th report*, Aldershot, Dartmouth Publishing Company Limited, 356 blz.
- VANDENBROUCKE, F. (1997), *De nieuwe tijdsgeest en zijn grenzen*, Bijdrage voor het Colloquium *Poda/SP* van 7 april 1997, 43 blz.
- VAN PARIJS, P., ed. (1990), *Arguing for Basic Income*, Londen, Verso, 248 blz.

Appendix: Het probitmodel

We kunnen de vraag naar werkloosheidsverzekering voorstellen als een variabele τ , een lineaire functie van een reeks individueel-specifieke variabelen x_i :

$$\tau_i(\cdot) = \kappa' x_i - u_i \quad (1)$$

met x_i een vector van verklarende variabelen (scholingsniveau, loon, altruïsme, subjectieve werkloosheidskans en overig gezinsinkomen), κ een vector van coëfficiënten en u_i een stochastische storingsterm. Onze vraagstelling levert geen continue meting op van τ , omdat onze respondenten slechts geconfronteerd worden met discrete keuzes. Daarom worden de coëfficiënten van het lineaire model (1) geschat aan de hand van een discreet geordend model.

In de vraagstelling van geval A neemt dit model de volgende vorm aan. We veronderstellen dat respondent I, wanneer hij/zij geconfronteerd wordt met de keuze tussen drie systemen (het bestaande, een genereuzer en een minder genereus) de status-quo zal verkiezen indien zijn/haar "optimale" niveau van bescherming τ_i niet in te sterke mate afwijkt van t' , de graad van bescherming in het huidige systeem. Wanneer we een "kritische waarde" Δ invoeren en rekening houdend met (1), dan zal hij/zij de status-quo verkiezen indien:

$$-\Delta < \kappa' x_i - u_i - t' < \Delta$$

Anderzijds zal hij/zij een genereuzer stelsel verkiezen indien:

$$\kappa' x_i - u_i > t' + \Delta$$

en zal hij/zij kiezen voor een minder genereus stelsel indien:

$$\kappa' x_i - u_i < t' - \Delta$$

Het model dat we vervolgens gaan schatten, hangt samen met de voorwaarden die we opleggen aan de storingsterm. Indien we veronderstellen dat die zich gedraagt als een normaal verdeelde variabele, schatten we een geordend probitmodel, dat in dit geval (slechts drie mogelijke antwoorden) drie niveaus onderscheidt.

Analoog kunnen we voor model B een soortgelijk statistisch model opstellen, doch hierbij gaan we uit van vijf antwoordniveaus, die corresponderen met een bereidheid tot betalen van 0, 250, 500, 750 of 1.000 BEF.

Abstract

The Disparity between the Less and the Highly Skilled and Political Sustainability of Belgian Unemployment Insurance: An Empirical Analysis

We present results on a survey concerning attitudes of private sector employees vis-à-vis unemployment insurance. We find no clear majority in favour of a retrenchment of public unemployment insurance. The recent tightening of eligibility conditions is not supported by a majority of the population. The differentiation of benefits according to family composition, however, is commonly accepted, as well as currently debated proposals related to the compulsion to perform certain community tasks. The highly skilled are less inclined to favour an extension of the scheme and tend to accept a more stringent benefit policy. This is due mainly to the lack of personal involvement these categories of employees have with respect to public unemployment insurance.

Auto & Budget ASLK.
Plezier van uw aankoop.
Profijt van uw lening

Op een dag bent u aan een nieuwe auto toe. En nieuw of tweedehands: zo'n aanschaf rijdt een diepe deuk in uw budget. Daarom kiest u meteen voor de totaaloplossing van ASLK-Auto & Budget. Daarin steekt alles wat bij uw aankoop komt kijken: ASLK-Autolening, ASLK-Autoverzekering plus de supercomplete ASLK-Assistance. En dat alles in uw vertrouwde ASLK-agentschap en tegen de bekende, scherpe ASLK-tarieven.

De specialisten in uw ASLK-agentschap wijzen u graag de snelste en voordeligste weg naar de auto van uw dromen.

ASKL
BANK-VERZEKERINGEN
INTERNET www.aslk.be

De ASLK maakt het u graag gemakkelijk.